

Dvasia ar įvaizdis

Niekaip negaliu suprasti, kodėl ir kaip buvo išleisti milžiniški pinigai Lietuvos įvaizdžiui formuoti. Kas tai padarė – jau net klausti nepatogu. Juk ir kvailam aišku, kad negalima formuoti to, ko nėra. Kas neegzistuoja *iš esmės*. O juk įvaizdžiai dažniausiai ir neegzistuoja. Jie sukuriama dirbtinai. Kiekvienos šalies, jos kultūros ir žmonių, istorijos ir tapatybės dvasia kur kas slėpingesnė, nei paviršutiniškai nukaltas įvaizdis, turintis kažkuo skirti šią šalį ir tautą nuo kitų.

Skirti? Kodėl ne jungti?..

Ar ir mes, lietuviai, turime skirtis nuo kitų?.. Gal verčiau ieškoti jungties?.. Tos, slėpingosios. Kuri suvienija ne buitines kultūros ir pritaikomojo šiuolaikinio meno vartotojus, o savo nacionalumą, kaip gilią dvasios bendrystę, jaučiančius žmones. Nacionalinis savitumas turi būti suvokiamas kaip turtinga mūsų pasaulio dvasia, kaip unikalus turas, o ne atskirtas ir aptvertas asmeninis rojaus sodo lopinėlis. Kad ir koks gražus ir geras sau tame lopinėlyje atrodytum, užtrokši, jei nepažvelgsi toliau sienos.

Gal verčiau būti kosmopolitu?.. Tačiau kosmopolitizmas – irgi įvaizdis, sukurtas vis labiau susvetimėjančios visuomenės. Kosmopolitas – žmogus, kuris gali gyventi visur, jo fizinis kūnas maždaug visur vienodai prisitaiko, tačiau dvasia, panašu, nebeturi to jausmo, kuris vadinamas nostalgija. Kuris taip skausmingai ir negailestingai išsiskleidžia Andrejaus Tarkovskio filme tuo pačiu pavadinimu. Ir kuris skirtas žmogaus metafiziniam gyvenimui – suvokimui, kad ilgesys yra ryšys ne tik su žeme, su tėviške, su namais, bet ir su savo fiziniu pavidalu, fiziniu gyvenimu, daiktais, objektais, su žeme.

Tiesa, yra intelektualų, laikančių save kosmopolitais – manyčiau, taip jie supranta vienovę su pasaulio menu, kultūra, minties raiška, paveldu ir istorija. Betgi nėra „kosmopolitinės“ istorijos, kaip ir „kosmopolitinio“ meno. Kiekviename pasaulio įvykyje, kiekviename meno kūrinyje pulsuoja gyvo žmogaus širdis. Žmogaus, priklausančio valstybei, šaliai, tautai, jos likimui, jos skausmams ir džiaugsmams, kasdienybei ir metafizikai. Jeigu kiekviena žvaigždė danguje – skirtinga, tai kaipgi gali būti kitokie žmonės?.. Kosmoso sąvoka šiuo atžvilgiu turėtų atlikti ne niveliuojančią, o diferencijuojančią funkciją. Taigi išvada ta, kad ieškodami jungties, priėjome skirties sąvoką.

Tai paradoksalu, tačiau argi gyvenimas gali būti kitoks?.. Ar skirdamiesi vieni nuo kitų, mes netrokštame vieni kitų suprasti?.. Susijungti – tačiau ne tam, kad būtume visa ryjanti „juodoji skylė“, o veikiau žvaigždynas su įvairaus ryškio ir dydžio žvaigždėmis?..

Kaip gaila, kad to neįmanoma pasakyti įvaizdžio kūrėjams – jei ir pasakytum, jie vargu ar suprastų. Galbūt jie galėtų sukurti šalies įvaizdį – tie imidžo specialistai, biurokratai, klerkų kompanijos... Tačiau ar įvaizdis yra viskas?.. Man atrodo, kad tas įvaizdis yra niekas. Ir ne biurokratai, o kiekviena šalis ir tauta kiekvieną dieną ir valandą dalyvauja savo dvasios kūrime. Dvasios, o ne įvaizdžio.

Barbora Pelėdaitė

Kitame numeryje:

- Aldonos Elenos Puišytės poezija
- Nacionalinės dramaturgijos konkursas „Versmė“
- Bažnytinio paveldo muziejus Vilniuje

Redaguoja Renata Šerelytė rainbow.vilnius@gmail.com
Maketuoja Jonas Kuprys

Vytautas Augustinas. Aleksoto gatvė Kaune.

katedra kybo virš Kauno

katedra kybo virš Kauno
kirų ir kuosų „labas“
įlinkis mėnesio jauno
tartum dangaus islamas

vejasi gatvės nuo vėjo
kaip kaspiniai mergaičių
štai jau visi jom išėjo
vienas ir aš išeičiau

švintant kaskart atsigaua
fenixas žaizdras vaizdas
katedra kybo virš Kauno
nerasdama kur leistis

Kęstutis Navakas

Šio šeštadienio Kultūros turinys

- 1–as psl. Barbora Pelėdaitė. Dvasia ar įvaizdis.
- 2–as psl. Stasys Goštautas. Asmeninis Romo Kezio albumas.
- 3–as psl. Marija Pempytė. Mūsų santykiai su grybais ir britais.
- 4–as psl. Bronius Nainys. Neužmirškime gerų darbų.
- 5–as psl. Julius Šalkauskas. Sukilėlių daina Gervėčiuose.
- 6–as psl. A. Girdzijauskaitė. Knutas Hamsunas Lietuvos teatre.
- 7–as psl. Raimundas M. Lapas. Nuo LDK iki Laisvės alėjos.

Asmeninis Romo Kezio albumas ir istorinis dokumentas

STASYS GOŠTAUTAS

Vadinkime jį internetine revoliucija. Jau prieš dešimt metų, viešėdamas Texas universitete, nustebau, pamatęs didžiausią biblioteką, paverstą kompiuterio kambariu. Kur knygos, paklausiau. Knygos sudėtos į kompiuterius, man paaiškino, tad jeigu studentui reikia kokio nors teksto, gali rasti kompiuteryje. O pačios knygos guli rūsyje. Kaip gaila, pagalvojau, juk knyga mieliau už aparatą. Bet progreso vardan – tebūnie!

Paskui stebėjau, kaip mano draugai spausdina knygas. Paruošia vieną tekstą internete ir padaugina, kiek nori, jeigu reikia – įriša, ir nori nenori yra knyga, gal tik vienas egzempliorius, betgi ir vieno užtenka. Nepatiko man ta mintis, bet... progreso vardan – tebūnie!

Gal ir gerai, kad interneto dėka šiandien užtenka išleisti vieną ar tris egzempliorius ir gali užregistruoti, kad išleidai knygą. Tokias knygas leisti dabar ypatingai mėgsta Algimantas Kezys. Viešėdamas prieš porą savaitių Čikagoje, mačiau jį kaip tik išleistą šimtas pirmąją knygą, rodos, vieną atspaudą.

Bet faktas, kad ta knyga egzistuoja ir, reikalui esant, galima padauginti kiek tik nori, sutaupo vietos ir popieriaus. Tokiu būdu Artūras Zuokas ir aš gavom iš Maya Stendhal galerijos po vieną kopiją knygos apie Jurgio Mačiūno architektūrą (ne juokas – 176 psl.), kurią, reikalui esant, galime padauginti. Bet iki šiol tėra tik dvi kopijos. Gal internetas kaltas, kad daug nereikalingų knygų yra išleidžiama, kurios kitaip niekad nebūtų pasirodžiusios, nes nepraeitų per leidėjų ir žinovų rankas?

Tokiu būdu atsirado ir Romo Kezio knyga – asmeninis albumas ar autobiografija „Nuo Vištyčio iki New Yorko – Romo Kezio autobiografija“ (New York, Galerija, 2009 m.). Puiki knyga, kuriai reikėjo bene tik redaktoriaus, kuris būtų atitinkamai šį veikalą suredagavęs. Bet interneto dėka mažai šios knygos atspaudų yra išspausdinta (rodos, tik 15), tad labai lengvai galima pataisyti ir padauginti, sakykim, leidžiant antrą arba trečią leidimą. Knyga skirta pirmiausiai gausiai Romo šeimai ir, kaip dabar įprasta, išleista dviem kalbomis.

Romo knyga (ar projektas) vertintinas teigiamai, kadangi ne tik išgelbsti darbą šiai kartai, bet bus svarbus įnašas ir į visą išeivijos istoriją kaip dokumentas, parodantis, kokie darbai buvo nuveikti kovojant už Lietuvos gyvastumą. Knygą galima padalinti į septynias dalis pagal svarbius istorinius įvykius, kuriuose Romui teko dalyvauti. Tie septyni punktai galėjo būti septyni knygos skyriai, ir jie tikrai būtų pateisinę jos pasirodymą.

Romą Kežį visi pažinojome kaip „Laisvės Žiburio“ radijo vedėją, kaip VLIK'o pareigūną, kaip Niujorko visuomenės veikėją ir, svarbiausia, kaip puikų radijo laidų vedėją, o kartais ir dainininką. Dabar, vyriausiojo brolio Algimanto paragintas (kaip neklausysi vyresnio brolio?), surinko medžiagą knygai, kur sudėti įdomūs ir svarbūs jo gyvenimo faktai.

Neminėsiu visų trūkumų, bet turbūt nesu matęs knygos be puslapių numerių – ką jau ką, bet puslapius galėjo sužymėti nors ir ranka. Antra, veikale minima mažiausiai porą šimtų žmonių, bet nėra jokio alfabetinio indekso, nes juk nėra puslapių numeracijos. Dėl nuotraukų: mažiau būtų buvę geriau, išdėstymas irgi galėjo būti meniškesnis.

Knygą-albumą galima padalinti į atskirus skyrius pagal istorinius įvykius. Turbūt reikėtų pradėti nuo pirmojo skyriaus – 1962 metų Helsinkio. VIII Pasaulinis jaunimo ir studentų komunistinis festivalis, kur Romui pirmą kartą teko susitikti su tautiečiais iš pavergtos Lietuvos ir išbandyti vieniems kitų jėgas konferencijos salėse ir spaudoje. Tai gana įdomus pirmas susitikimas, arba išbandymas, kartu ir geras pavyzdys, kaip sunku tais

Romas Kezys (k.) sveikina savo brolių Algimantą 80-ojo gimtadienio proga.

Jono Kuprio nuotrauka

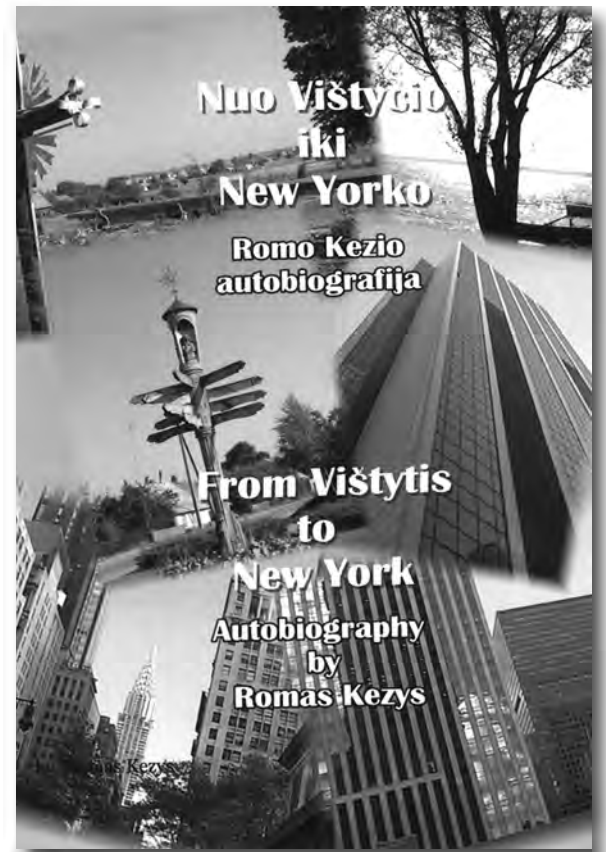
laikais buvo susikalbėti.

Antras skyrius. Prieš 44 metus, 1965 metų lapkričio 13 d., keturi jaunuoliai: Romas Kezys, Antanas Sniečkus, Antanas (Tony) Mažeika ir Algirdas Budreckis – nutarė truputį pamaistauti Niujorko gatvėse. Aišku, jų taikynys buvo Jungtinės Tautos ir didžioji spauda – „The New York Times“ ir „Herald Tribune“, kuri tuo laiku nebuvo labai palanki nei lietuviams, nei apskritai pabaltijiečiams. Nacių žaizdos buvo dar per daug šviežios, ir Pabaltijis buvo laikomas vokiečių bendradarbiu. Geriausia, ką ta spauda galėjo padaryti, tai tylėti arba sumenkinti bet kokią bandymą priminti pasauliui trijų mažų valstybių likimą. (Beje, „The Boston Globe“ ir dabar nepraleidžia progos priminti pabaltiečių tariamai padarytas skriaudas.)

Keturi vadinamieji žygininkai, pasivadinę „Komitetas Lietuvos Nepriklausomybei atkurti“ suorganizavo šiuos dalykus: 1. Užpirkto sekmadienio puslapį „The New York Times“, pristatė Lietuvos bylą su svarbiais parašais: JAV valdžios, politikų, bažnyčios ir kultūros atstovų; 2. Suorganizavo didžiulę eiseną per Manhattaną tarp Jungtinių Tautų ir Madison Square Garden – susirinko nuo 13 iki 20 tūkstančių žmonių (Niujorko policija taip ir nenustatė tikro skaičiaus); 3. Surengė politinę-kultūrinę programą, kurią smulkiau aprašo R. Kezys.

1965 metų lapkričio žygis į Jungtines Tautas svarbus ne tuo, kiek apie jį rašė ar nerašė tarptautinė spauda, bet tuo, kad tai buvo pakankamai svarbus jaunų jėgų sujungimas vienam tikslui, parodęs, kad jeigu yra rimtas reikalas, mes galim vieningai dirbti naudingą darbą ir net gauti iš jo asmeninį pasitenkinimą. Tai aiškiai įrodė Sąjūdžio laikai, kai viso pasaulio lietuviai dirbo su entuziazmu vienam tikslui.

Trečias skyrius – lapkričio žygio rezultatas, 1966 metai, „Laisvės Žiburio“ įsteigimas. Radijo programa veikė 35 metus kiekvieną sekmadienį devintą valandą ryto. Uždaryta 2001 metais. Tai buvo viena iš gyviausių radijo programų, visados sukeldavusi daug triukšmo. Aišku, kultūros atžvilgiu negalima lyginti jos su senuoju Čikagos „Margučiu“. Bet niekas neturėjo tiek įtakos Niujorko lietuvių bendruomenei, kaip radijo programa, vedama Kezio kartu su jo tikrąja pagalbininke Daiva Alitaite-Keziene. Kiekvieną savaitę visi kritiškai klausė politinių išvedžiojimų lietuvių ir an-

Romo Kezio istorinis albumas.

glų kalbomis, kuriuos vedė „žygininkas“ Tony Mažeika. „Laisvės Žiburio“ metiniai koncertai būdavo svarbus įvykis Niujorko lietuvių gyvenime. Romas mokėjo juos paruošti.

Ketvirtas skyrius – 1970 m. Brazinskai užgrobia sovietinį lėktuvą ir pabėga iš Tarybų Lietuvos. Šiandien toks piratinis elgesys būtų nepriimtinas ir nepateisinamas, bet tada, šaltojo karo įkarštyje, laisvam pasauliui buvo nepaprastas įvykis. Brazinskai, tėvas Pranas ir sūnus Algimantas, priverstė nusileisti sovietinį lėktuvą Turkijoje. Porą dienų po to nusileido ir R. Kezio lėktuvas ir buvo suiktas „The New York Times“, AP, UPI, „Reuters“ ir turbūt „Tass“ reporterių. Šis epizodas buvo svarbus tuo, kad davė progą pasauliui susipažinti su Lietuvos laisvės byla. Labai daug darbo įdėjo R.

Nukelta į 8 psl.

Mūsų santykiai su grybais ir britais

MARIJA PEMPYTĖ

Šiandien pristatome paskutinąją knygą iš šiemetinio Lietuvos knygų penketuko – Paulinos Pukytės „Netikrą zuikį“. Knygos viršelis liudija, kad tas zuikis – ne tam tikras patiekalas, kaip galima pamanyti, o, tarkim, meškiukas su zuikio kostiumu. Tai gi ir iš knygos galime tikėtis malonių netikėtumų, pavyzdžiui, satyros, kuri katastrofiškai nyksta iš žanrų porūšio.

P. Pukytė, cituodama D. J. Taylora straipsnį apie satyrą (ji vis mažiau suprantama ir nyksta kaip žanras, negana to, kai kurios „elito“ figūros jau senokai atsidūrusios už satyros ribų ir jas parodijuoti be galo sunku, nes „kvailybės apgyvendintame peizaže“ jos yra sektiniausi pavyzdžiai visuomenei), imasi sunkios ir nedėkingos užduoties: atgaivinti šį žanrą. Ir nors šis žanras taip ir neįvardijamas (prisidengiama populiariu „esė“ vardu), bet panašus į Pukytės, kuri garsėja kaip šiuolaikinio meno atstovė, aprangą: laisvas, anarchiškas, kiek beprotiškas, žaviai drąsus. Ne kiekvienas drįstų taip rengtis („auksiniai gėlėti bateliai“ ir kelnaitės ant džinsų). Ir taip rašyti. Mat tokiems tekstams, kuriuos rašo Pukytė, neužtenka vien drąsos – reikia dar humoro jausmo, saiko pajautos ir žinojimo, kad visa tai, apie ką rašai, yra ne juokinga, o tragiška. Viena iš lietuviško humoro bėdų – tai, kad norima trūks plyš prajuokinti, ir tai daroma pasitelkus paviršutiniškus dalykus ir plokščias situacijas, ir juokiamasi iš to, kas nesujieja su pačiu „juokintoju“. O juk dar klasikas sakė – ponai, iš ko juokiatės?.. Nepamirškite – iš savęs...

Paulina Pukytė

Autorė, gyvendama ir dirbdama Londone, bet neretai apsilankydama Vilniuje, turi galimybę palyginti dvi „savastis“ – lietuviškąją ir britiškąją. Kuo juokingi (tragiški) mes ir kuo – britai. Ir tik pasižiūrėkit, kokių įdomių dalykų atrandama. Dėl tūkstantmečius trukusio incesto britai išrado geležinkelį, kuriuo važinėjančių traukinių durys atsidaro tik iš išorės, be to, jie dar bijo grybų – laiko juos kvaišalais. Mes grybų nebijome – prisimenu, kaip per televiziją praėjusio grybų sezono metu buvo rodomas vyriškis, persivalgęs pilkųjų meškučių (liaudyje dar vadinamų „storalūpiais“ ir „žydrukais“). Motina jam sakiusi, kad šitie grybai geri.

Žinoma, geri – pati vaikystėje jų valgiau. Tik kam reikėjo šitiek prisiryti?.. Saiko neturėjimas – štai kuo mes skiriamės nuo britų. Dar (pagal P. Pukytę) mes vis dar beviltiškai provinciniai: net Nacionalinę premiją gavęs rašytojas rašo esė apie besiveršiuojančią karvę, o kitas rašto brolis žinią apie E. Presley mirtį išgirdęs kaime, klėtėlėje. Kaip suprantate, tai nedovantota. Būtų bent jau į vietinį barą nuėjęs ar į tautodailės muziejų. Ar su ateiviais rugiuose pašnekėjęs. Na, agrarinė toji mūsų kultūra, vis iš pievų ir vasarjauš neišbrendame. Bet ar verta iš to juoktis?.. Kaip tada bus su grybais?.. Kas gi juos atpažins, jei ne toji laukinė liaudis?.. Esu tikra, Paulina neatskirtų pilkosios meškutės nuo rudosios. Gal jai tas ir nesvarbu, grybas – ne šiuolaikinio meno objektas. O grybavimas – ne menas. O mūsų miestiečiai – vakarykščiai kaimiečiai. Nes užuot sukę ratus aplink Šiuolaikinį meno centrą su alternatyvaus meno objektais, rudenį lyg baisiausi vandalai nusiaubia vargšų grybų karalystę.

„Netikras zuikis“ nestokoja ir pakankamai sveikos feministinės nuovokos. Užtat gali nelabai patikti nemažai daliai patriarchališkų Lietuvos moterų, paradoksalu, bet jų yra daugiau, negu patriarchališkų vyrų. Kodėl tiek daug tokių moterų – sunku pasakyti, čia bene toks pat sunkus atvejis, kaip britų geležinkelis su rankenomis iš išorės. Užtat juokinga, kai skaitai apie „nuostabųjį“ Giedrį (matyt, kokia vietinė „žvaigždė“) ir jo „nematomą“ žmoną, plaukais plaunančią grindis. Iškart matomas „idealos poros“ kūrimo šablonas. Tokius šablonus autorė šmaikščiai, o kartais netgi piktokai pajuokia. Nebijokime šito piktumo – jis sveikas, nes yra kaip pipiras, atkuriantis skoni, o ne jį užmušantis, kaip kad atsitinka prisiragavus saldėsių. Antra vertus – juk ir būti piktokam reikia drąsos: tai liudija dvasinę žmogaus laisvę ir nepriklausomybę, kurią dažnai sunaikina konformistinė laikysena. Taigi „Netikras zuikis“ – išbandymas skaitytojui: ar esate laisvas ir mokate supyksti, ar tik taikotės prie kitų?..

PAULINA PUKYTĖ. IŠTRAUKOS IŠ KNYGOS „NETIKRAS ZUIKIS“

TAPETŲ RAŠTAI IR DURŲ RANKENOS

Nekenčiu žmonių, mėstančių stereotipais. Arba tapetų raštais. Žmonių, kurių galvoje bet kokia iš kitur atkeliavusi mintis patenka tarsi į spąstus, sukrenta į tam tikrą šabloną ir niekada nebegali reikšti nieko daugiau, negu tas žmogus jau iš anksto žinojo. Matau tas mintis spurdančias nelaisvėje, ir man norisi ginti jų teises. Nekenčiu žmonių, kurie manosi žinantys, kaip kur viskas yra. O jeigu su kuo nors gyvenime nesusidūrė, vadinasi, to objektyviai ir visiškai garantuotai nėra. Tokie patys pavojingiausi, tik mes nenorime pripažinti jų grėsmės.

O ką galima būtų atsakyti humoro jausmo paplitimo pasaulyje specialistams? Mums trūksta humoro jausmo, taip? Gerai, trūksta (štai ir Karlo Marso humoro nesupratome). O jums, o jums – jums irgi kai ko trūksta! (Tikriausiai dėl tūkstantmečius trukusio incesto). Jūsų šalyje, t. y. ten, kur (tikriausiai netyčia) buvo išrastas geležinkelis, dar ir šiandien važinėja traukiniai, iš kurių išlipant duris reikia atsidaryti pačiam. Tai dar būtų nieko, Dieve mano, nesunku juk rankeną paspausti. Bėda ta, kad rankenų, kurias galima būtų ir netgi norėtusi paspausti, nėra. Rankenos kiekvieno vagono duryse įmontuotos tik iš išorės. Taigi, jeigu nori išlipti stotelėje, kurioje ilipančių tuo metu neatsiranda, turi iš pradžių atidaryti traukinio langą, tada iškišti pro jį ranką ir šiaip taip pasiekti durų rankeną, ją paspausti ir tuo pat metu traukti duris į išorę, t. y. nuo savęs! Durims atsidarius, turi sugebėti nenukristi laipteliais žemyn tiesiai po ratais. O jeigu ranka užstringa, nespėjus įtraukti jos atgal pro langą, kuris, darant duris, neišvengiamai tolsta? Ne tik atvykėliai, bet ir čia gimę bei užaugę piliečiai, manau, ne visi susigaudo, ką daryti, susidūrus su tokia rafinuota traukinio durų sistema. Būna, koks nors žmogus rėkia iš tambūro vagonė sėdintiems abejingiems keleiviams: „Kaip atidaryti! Kaip atidaryti! Man reikia išlipti!“ Tuo metu traukinys jau pradeda urgėti ir, kad ir nenoromis, palieka stotelę...

„REIKIA MYLĖTI ŽMONES“

O dar per televiziją rodė visiškai rimtą laidą apie tai, kaip trys knygos „Da Vinčio kodas“ gerbėjai išsiruošia į kelionę po toje knygoje aprašytas vietas, kad patikrintų, ar tai, kas joje parašyta – tiesa. Jų tyrimas apsiriboja tuo, kad su Danu Brownu knyga (tarsi su Biblija) rankose Paryžiuje jie centimetrais išmatuoja vieną bažnyčią, tikrindami, ar viskas lygiai taip ir tose vietose, kaip aprašyta, nes „jeigu taip, tai knygoje sakoma tiesa, o jeigu ne, tai ne“ (ne viskas sutampa, bet nieko). Paskui Milane jie nueina pasižiūrėti į Leonardo „Paskutinę vakarienę“, pasižiūri ir nusprendžia: „Taip, Kristaus dešinėje – moteris“. Senosios tapybos žinovas jų klausia, ar ne keista, kad per tiek šimtmečių šito niekas kitas nepastebėjo, bet jiems nekeista. Paskui dar užsuka į Vatikaną pasiklausti kažkokio dvasininko, ar jis tikrai, kaip rašoma kny-

goje, save kankina supančiodamas kūną kažkokiomis metalinėmis grandinėmis. Jis sako, kad ne, bet tai irgi nesvarbu. Galų gale draugė nuvyksta į Škotiją, vis dar laikydami „šventąją knygą“ rankose, pasižiūrėti neseniai atkurto senoviško pagoniško ritualo, neva simbolizuojančio pagonišką seksą („kuris yra daug teisingesnis už krikščionišką“), – o ten drobinėmis marškomis apsilvilkę pagonys pašoka rateliu, ir tiek (visai kaip Lietuvoj!). Tiesa, dar pamirko durklą taurėje su vynu (tikriausiai importiniu; arba obuolių). Paskui mūsų ekspertai mėgėjai susėda ant žolės padaryti išvadų: „Na, visi čia mums aiškina, kad viskas yra ne taip, kaip knygoje, bet tai vis tiek labai gera knyga“. O vienas dar priduria (visai kaip „Pietų Parke“!): „O aš šioje kelionėje supratau, kad reikia mylėti žmones.“

Paprieštarauti neįmanoma.

VĖL MALONŪS ŽMONĖS

Šio skyrelio verčiau neskaitykite. Arba iškart pamirškite, ką perskaitysite. Aš pati tikrai nenoriu apie tai žinoti.

Aš nenoriu žinoti, kad Hansas Christianas Andersen buvo apgailėtinas neurotikas ir egomaniakas. Dar labiau aš nenoriu žinoti, kad puikiųjų pasakų kūrėjas nuolat verkšlėno dėl blogų recenzijų, nuolat masturbavosi iki skausmo ir nuolat žeminosi prieš galinguosius, kaulindamas paramos. Apie visa tai, pasirodo, rašoma Stigo Dalagerio grožinėje Hanso Christiano Anderseno biografijoje („Journey In Blue: A Novel About Hans Christian Andersen“). Nors tai romanas, t. y. grožinė literatūra, šios knygos recenzijoje rašoma: „Andersen čia yra tikras“. Kaip tikras, jeigu čia romanas? Turbūt norėjo pasakyti, su visomis žmogiškomis silpnybėmis? Bet aš visai nenoriu apie jas žinoti. Kam man naikinti jo pasakų sukurtą magiją dėl kažkokio abejotino tikrumo, kuris geriausiai atveju tėra paskalos? Jei vienas asmuo, keli asmenys ar net visa partija ir vyriausybė apibūdina kitą žmogų, tai vis tiek yra tik labai subjektyvi jų nuomonė. O bet kokia fantazija, sukurta apie žinomą žmogų, publikos sąmonėje ar bent jau kažkur sąmonėje virsta tiesa.

Netgi televizijos „talentų šou“ laidose, kur daugiau ar mažiau talentais apdovanojami dienų dienas ar net savaitių savaites neriasi iš kailio, kad pritręktų visus savo sugebėjimu (ar beveik sugebėjimu) dainuoti, šokti, pasiekti liežuviu nosies galą ir pan., juos vis tiek galų gale išbalsuoja buki televizijos žiūrovai. Ir kokiais kriterijais, jūs manote, jie vadovaujasi? Kieno geresnis balsas, įtikinamesnė vaidyba, įdomesnė asmenybė ar bent jau išpūdingesnė išvaizda (juk atranka galų gale vyksta scenai arba ekranui – bent jau taip tikimasi)? Kur ten. Laimi – ar bent jau agituojama, kad laimėtų, – „malonūs žmonės“. „Balsuokite už Brajaną – šiandien rumba jam gal nelabai pavyko, bet jis toks malonus žmogus, toks draugiškas!“ O man visiškai nesvarbu, koks jis yra žmogus. Nei dirbti, nei gyventi su juo neketinu.

Neužmirškime gerų darbų

BRONIUS NAINYS

Vis dėl to mums tai dažnai pasitaiko. Vienas iš pavyzdžių yra ir JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros tarybos leidinys „Lietuvių kultūrinis paveldas Amerikoje“. Šis apie dvejus metus kruopščiai ruoštas dar gyvo Amerikos lietuvių kultūrinio gyvenimo ir darbo albumas – taip jį vadina atsakingasis redaktorius Algis Lukas – nebuvo išleistas tinkamu metu. Tik trumpai paminėtą Lietuvoje, nespėtą net atidžiau pagarsinti Amerikoje, albumą nustelbė dviejų garsių sukakčių minėjimų ir raštijos gausa: sukako tūkstantis metų Lietuvos vardo paminėjimui ir šimtas metų – JAV lietuvių dienraščiui „Draugas“. Nors leidinį senokai gavau, tačiau aptarti jo neskubėjau, aiškai jausdamas, kad skaitytojų dėmesį trauks jau seniai garsinami minėtieji įvykiai. O aptarimo jis tikrai vertas, ir gal net ne tokio „žinovo“ kaip aš, nes tai ne mano sritis, tačiau iš meilės lietuviškam darbui negaliu susilaukyti ir nuo savo trigrašio. Lepteliu jį, galvodamas, kad kaip nors tarp skaitytojų įsiterpsiu, garsiams sukaktyvių aidams jau pritylant.

Ką apie šį leidinį galima pasakyti? Labai daug. Priklauso nuo to, ko kuris vertintojas ieško. Mano nuomone, pirmiausia jo labai reikėjo. Ypač Lietuvai, kuri, kaip mes, išeiviai, seniai pastebėjome, labai mažai apie mus žino. Apie bažnyčias ir kapines – šiek tiek, nes jau daug apie jas buvo rašyta, tačiau, sakykim, apie jaunimo stovyklas – turbūt visiškai nieko. Dėl to man atrodo, kad šis albumo skyrelis yra pats prasmingiausias, nors leidinio pavadinimo ir neatitinka. Juk čia dar ne paveldas, bet judrus, įdomus, prasmingas gyvenimas. Tik gaila, kad jam skirtas skyrelis labai mažas: tik 12 puslapių ir 21 nuotrauka. Ir kaip būtų buvę gerai, jeigu skyrelis būtų praplėstas dar tiek pat puslapių pridėdant apie mokyklas, taip pat ir apie jaunimo kongresus. Ir tai tikrai nebūtų buvusi nuodėmė, kaip ne nuodėmė tokia albume kelios puošnios nuotraukos apie tautinių šokių bei dainų šventes, operą. Mielos būtų ir kelios nuotraukos iš lietuviškos krepšinio salės ir futbolo aikštės. Taip pat ir po keletą sakinių, kas čia vyksta ir paliekama.

Visa kita medžiaga – įdomi, apgalvotai parinkta, dėmesį traukianti, pakankamai geros kokybės nuotraukos, gambiai pagauta, suprantama rodimų esmė. Algis Lukas – jo nuotraukų daugiausia – šią užduotį atliko. Albumas daugiausia skirtas mums patiems, nors trumpos nuotraukų bei jų priežastinės apybraižos bei aprašymai yra ir anglų kalba. Sunkokas tai darbas, bet gal ne be reikalo. Vargu ar daug amerikiečių domėsis lietuvių paliktomis bažnyčiomis ar kapinėmis, nes tokios dovanos jiems beveik kasdienybė, yra juk ir

kitų tautybių palikimas. Tačiau akis gali užgriebti rečiau pastebimą lietuviško religinio – tautinio meno palikimą, pvz., lietuviškus kryžius ir koplytstulpius. Šiais rodiniais mes tikrai galime pasididžiuoti. Jie išskirtinai pagirtinas albumo turtas. Suskaičiavau 32, ir kiekvienas kitoks. Įdomus, meniškai turiningas palikimas, tik gaila, kad kryžiai mediniai, todėl jų amžius neilgas. Gal ir JAV lietuviams reikėtų pagalvoti apie kokį nors į šiauliškį panašų, kryžių kalną, ir šiuos apleidžiamus bei nebepriziūrimums kūrinius į jį sugabenti, atnaujinti ir prižiūrėti.

Amerikiečių akį albume dar gali patraukti ši kraštą puošiančios architektų Jono Kovos Kovalskio, Jono Muloko lietuviškos architektūros nuotraukos, vykusiai parodomi Vytauto Jonyno vitražai, Vytauto Kašubos ir Ramojaus Mozoliausko skulptūros, – pastarojo kūriniai puošia kelių Čikagos apylinkių miestelių pagrindines aikštes, jo sukurtas ir išpūdingas paminklas partizano motinai ramiam Pasaulio lietuvių centro sodelyje.

Albumo rodiniai aptariami trumpomis lietuvių ir anglų kalbomis paruoštomis apybraižomis. O čia jau nelengvas uždavinys, nes jų autoriai turi gerai žinoti nuotraukose vaizduojamų įvykių arba pačių rodimų istorijas, suvokti jų viršūnes ir sugebėti trumpai jas perduoti skaitytojams. Jų vertinti nebandysiu, nes apie tai pats labai mažai teišmanau. Tačiau bendra Amerikos lietuvių istorinė apžvalga visgi šiek tiek užkliuvo. Suprantu, jos ruošėjui Ramūnui Kondratui tai tikrai buvo kietas riešutėlis, todėl ir ne viską jis kaip reikiant perkando. Nenagrinesiu viso aptarimo, nes Amerikos lietuvių istorija – irgi ne mano specialybė, tačiau liesiu tik skyrelį apie antrabangius, kuriems aš pats priklausau, ir kuriame Kondratas akivaizdžiai suklupo, aprašydamas Lietuvių Bendruomenės veiklą. Atrodo, kad autoriui menkai žinoma jos esmė, prasmė, tuo labiau veikla. Geriausi atveju, tesiekia tik apylinkes bei apygardas ir tai tik jų kultūrinę bei švietimo veiklos dalį. O kad JAV Lietuvių Bendruomenė buvo pagrindinis veiksnys ir Lietuvos laisvinimo darbe – Ramūnui Kondratui kažkodėl nežinoma. Albume 56–59 psl. išdidžiai šviečianti Lietuvos ambasados buveinė (beje, dailus jos mūras šiemet irgi mini statybos šimtmetį) – ryškus primintinas pavyzdys. Ji tikrai jau būtų nebe dabartinė, bet tik buvusi ambasados buveinė, jeigu ne keturių JAV Lietuvių Bendruomenės valdybų kietas ryžtas ir atkaklus 12 metų darbas. Dar 1968 metais Valstybės Departamento JAV LB Krašto valdybai buvo tiesiai pasakyta, kad nepriklausomos Lietuvos atstovybei Vašingtone beliko tik penkeri metai, nes išsisems jai išlaikyti paliktas Lietuvos auksas, pasens atstovai, naujų Valstybės Departamentas nepriims, ir Lietuvos aneksijos nepripažinimo politikos akivaizdus įrodymas baigtas. JAV Lietuvių

Bendruomenė ryžosi nepasiduoti. Po nuolatinio keliolikos metų jos valdybų darbo į Čikagoje vykusią JAV LB tarybos sesiją atvykęs JAV prezidento Jimmy Carter atstovas pranešė: prezidento sprendimu Valstybės Departamentas priims Lietuvos Diplomatinijos šefo Stasio Lozoraičio, Sr., paskirtą naują atstovą, o Amerika suras pinigų atstovybės išlaikymui. Ir ne tik Vašingtone, bet ir kitose valstybėse veikiančių atstovybių bei konsulatų išsilaikymui. Nejaugi Ramūnui Kondratui net toks JAV LB vadovybės politinės veiklos laimėjimas nežinomas? Vis dėlto keista, kad Bendruomenės leidinyje, aptariant jos veiklą, tokia ypatingai svarbi tos veiklos dalis užmirštama.

Kaip jau šio rašinio pradžioje minėjau, baiminuosi, kad gali būti užmirštas ir šis Lietuvių kultūrinio paveldo Amerikoje albumas. O darbas geras ir tikrai vertas didesnio dėmesio, negu tokio, kuris iki šiol leidiniui buvo parodytas. Albumas turėtų būti plačiau garsinamas. Ypač JAV Lietuvių Bendruomenės apylinkių renginiuose, minėjimuose, metiniuose susirinkimuose. Ir tai nesunkiai padaroma, tik noro reikia. Sunkesnis uždavinys – jo paskleidimas Lietuvoje. Ar kas nors juo rūpinasi?

„Ne viskas, kas buvo Amerikos lietuvių sukurta, įtraukta į šį albumą... Atrenkant bažnyčias ir kitus pastatus, buvo ribotasi tik šiuo metu tebestovintais ir veikiančiais,“ – sako Algis Lukas. Tai gerai – todėl ir uždavinys pasisekė. Daugiau vienu ypu aprėpti ir nebebuvo galima. Tačiau taip pat labai reikalingas ir naudingas būtų toks pat leidinys ir apie visa kita, kas dar Amerikos lietuvių buvo sukurta ir palikta, įskaičiuojant ir nebestovintius, ir nebeveikiančius kūrinius. Albumas liudija, kad Algis Lukas pajėgų ir šį uždavinį atlikti. Ir taip pat gerai. Tad sėkmės. □

Amerikos lietuviai žygiuoja 1964 metų Pasaulinėje parodoje, Niujorke.

Grupė išvykos dalyvių. Iš kairės į dešinę: J. Šalkauskas, neatpažintas asmuo, B. Šaknys, gervėtiškė ir A. Tarabilda.

Susitikimas su gervėtiškiais. Iš k.: V. Kalinauskas, A. Tarabilda, J. Šalkauskas, tarp trijų gervėtiškių – mylimas mokytojas B. Šaknys.

1863 m. sukilėlių daina Gervėčių apylinkėse

JULIUS ŠALKAUSKAS

1863 m. sukilimo pėdsaką netikėtai aptikome 1962 m., su didele Vilniaus dailininkų (dail. A. Arūnas Tarabilda, A. V. Kalinauskas, B. Žilytė-Steponavičienė, M. Vildžiūnienė ir kiti) grupe išvykoje į Gervėčių kraštą.

Atvykę į Gervėčius autobusu iš Vilniaus, dainuodami ėjome per šio krašto lietuviškus kaimus, lydimi vaikų būrio, skelbiančio: „lietuviai atvažiavo, lietuviai atvažiavo!“, ir tuo metu ten mokytojavusio Bernardo Šaknio. Visur buvome labai širdingai pasitinkami ir vaišinami. Stebino išimtinis siekiamų nutautinti tautiečių patriotizmas ir prisirišimas prie savo Tėvynės.

Apsistojome Girių kaime, kur ir nakvojome. Ilgėliau viešėjome pas pagyvenusį mokytoją Julijų Valeiką, kur susirinko nemažas būrys vietinių gyventojų. Dovanojome jiems lietuviškų knygų ir daug dainavome. Vienas pagyvenęs vyras, gavęs A. Šapokos „Lietuvos istoriją“, susijaudinęs kalbėjo: „Dabar man nemuilins smegenų! Paskaitęs žinosiu, kaip viskas buvo...“. Kitas naiviai, bet primygtinai prašė: „pakalbėkit Vilniuje su Paleckiu, kad tuos pasienio stulpus perkeltų į mūsų pusę“, t. y., kad priskirtų Gervėčių kraštą tarybinei Lietuvai. Deja, tada jokių „pasienio stulpų“ jau seniai nebuvo, o panaši kalba Vilniuje greit atvestų į KGB rūmus, į kuriuos išraiškingai rodė bronzinio Lenino pirštas.

Ir čia daug dainavome, o J. Valeika mums padainavo 1863 m. sukilėlių dainą „Mes berneliai varguoliai“, kurią čia pat išmokome ir visi kartu dainavome. Žemiau pateikiu jos žodžius:

*Mes berneliai varguoliai,
Stiprūs kaip tie ažuolai,
Ei berneliai, ei krūvon, | 2k.
Eisim veizėt sa dalios. |*

*Vyžais kojas mes apavi,
Pačias, vaikus išbučiovį,
Ei berneliai, ei krūvon, | 2k.
Eisim vainon mes švinton |*

*Kalinauskas visus veda,
Ponus cario visur karia,
Ir kazokus sukapojo, | 2k.
Kapų šilėj pakavojo. |*

*Švintų žemį pabučiuosim,
Niekam, niekam neatduosim,
Savo krauju palaistysim, | 2k.
Jei reiks, galvas paguldysim. |*

Melodiją ir atskirai žodžius, kartu su dail. B. Žilyte, įrašėme į skolintą iš J. Čiurlionytės vadovaujamo Konservatorijos folkloristikos kabineto senovinį „Reporterio“ magnetofoną. Juostą sudubliavome ir vieną egzempliorių atidaviau A. Tarabildai, o kitą – į Konservatoriją. Prof. Jadvyga Čiurlionytė šią dainą įvertino kaip autentišką ir pacitavo savo knygoje („Lietuvių liaudies dainų melodikos bruožai“, Vilnius, 1964 m.). Įrašėme ir kitų gervėtiškių dainų. Šią sukilėlių dainą 1970 m. ekspedicijoje iš J. Valeikos įrašė ir A. Juška, tačiau abu įrašai praktiškai yra identiški.

Prieš išvykstant iš Girių kaimo, šeimininkai kategoriškai pareiškė: „Neišleisim, kol kartu nesugiedosim ‘Lietuva, Tėvyne mūsų’...“ Mano bendraklasis iš Šiaulių gimnazijos ir artimas draugas A. A. gyd. Edmundas Dapkevičius drąsiai užvedė ir sugiedojom. Vienas žmogus mūsų draugiškoje

kompanijoje buvo niekam nežinomas ir nepažįstamas. Įtarėme, kad tai KGB „ausys ir akys“, kurias buvo stengiamasi įterpti į kiekvieną didesnę susibūrimą. Tikėjomės, kad grįžus už tokį „valstybinį nusikaltimą“ mus pakvies „draugiškam pokalbiui“ į žinomus rūmus šalia Konservatorijos. Tačiau tokios „garbės“ taip ir nesulaukėme. Matyt, tas niekam nežinomas kolega arba tokiu nebuvo, arba buvo geranoriškas...

Autentiškas, karštas gervėtiškių patriotizmas ir nuoširdumas, priimant kaip brolių kiekvieną į jų kraštą atvykusį tautietį paliko mums visiems, ten dalyvavusiems, gyvą atminimą, kaip vieną ryškiausių sovietinės okupacijos metų išpūdžių. Šie išpūdžiai buvo patvirtinti ir kituose apsilankymuose šiame nuskriaustame ir nutautintame krašte. Liūdna, kad tokio patriotizmo taip trūksta dabartinėje nepriklausomoje Lietuvoje, apie kurią tais priešpaudos laikais buvo sunku net svajoti. Negi viską lemia „geras gyvenimas“ ir ekonomika? Tačiau Lietuva prisikėlė 1918 ir 1990 metais, tikėsimės, kad ji savo dvasia anksčiau ar vėliau prisikels ir suvienytoje Europoje. □

Gervėčių bažnyčia.

Knuto Hamsuno kūryba Lietuvos teatre

AUDRONĖ GIRDZIJAUSKAITĖ

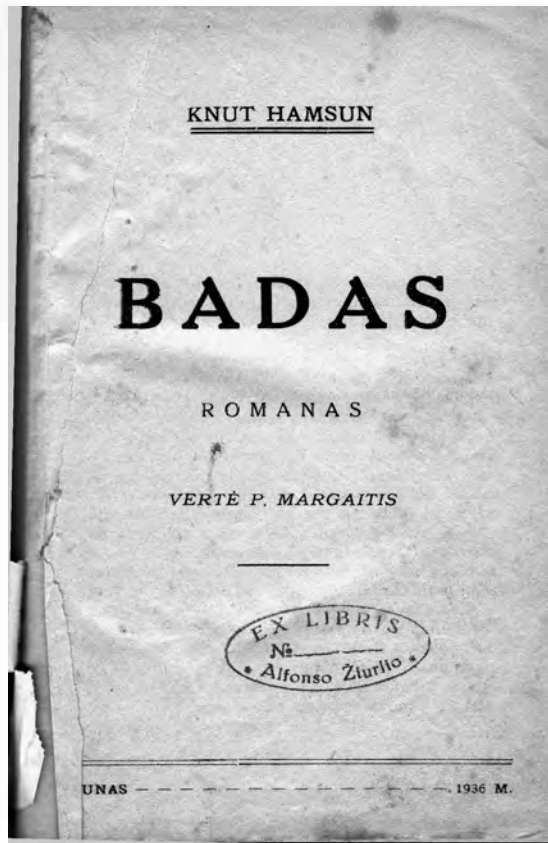
Taip skambėjo mano pranešimo tema Baltoskandijos akademijos rengiamo seminaro programoje. Visas akademijos renginys, kurį rėmė Norvegijos Karalystės ambasada Vilniuje, buvo skirtas Knuto Hamsuno 150 metų sukakčiai paminėti; visus, apsilankiusius Baltoskandijos renginyje, itin sudomino paroda „Knutas Hamsunas ir Baltijos šalys“, kurioje galėjai ne tik pamatyti, bet ir pačiuoti didžiumą Estijoje, Latvijoje bei Lietuvoje išleistų Knuto Hamsuno knygų. Lietuviai leidinių kiekiu užleidžia pirmenybę kaimynams: ir pradėta leisti vėliau, ir leidiniai nepalyginamai kuklesni. Ypač apstulbino latviai, atvežę parodyti visą rašytojo raštų rinkinį, 15 solidžių, dailiai įrištų tomų. Apžvelgėm parodoje ir latvių bei estų teatrų spektaklių programas, ir personažų piešinius, taip pat po Hamsuno mirties pasirodžiusius *in memoriam*, prilygstančius įžvalgiems kritiniams straipsniams. Apie Knuto Hamsuno palikimą Lietuvoje kalbėjo renginio iniciatorius dr. Silvestras Gaižiūnas. Literatūrologas Oskar Vistdal (Norvegija) skaitė labai įdomų pranešimą „Knutas Hamsunas Skandinavijos literatūriniam kontekste“, kuriame pabrėžė Hamsuno įtaką Islandijos rašytojams Halldorui Laxnesui ir Gunarui Gunnarsonui. Latvė Agnesė Mortukane lygino Knutą Hamsuną su Janiu Jaunsudrabiniu, įdomių paralelių su mūsų literatūra ir mąstymo būdu pateikė filosofškai nusiteikęs dr. Arvydas Juozaitis, šįkart atstovavęs Rygai.

Man mano pavardė garbingame pranešėjų sąrašė atrodo keistokai, kaip ir daug žadanti pranešimo tema. Galėčiau išsakyti tik keletą paradoksalių tiesų šia tema ir atkreipti dėmesį į svarbesnius faktus bei įdomius sutapimus.

Pirmoji ir liūdniausia tiesa būtų ta, jog Knutas Hamsunas, kurį senieji Lietuvos režisieriai žinojo daugiausia iš rusų teatro, tik vieną kartą pateko į Lietuvos teatro sceną, ir tai ne su pjese, o su inscenuotu romanu „Badas“ 1989 m. Jaunimo teatre, jau laisvos Lietuvos sąlygomis. Antras paradoksas – o gal sutapimas? – kad „Badas“ pasirodė mūsų scenoje savo šimtmečio proga (ar žinojo tai režisierius?). O dar – tai irgi įdomu – Rusijos

C. Graužinio „Badas“. Badaujantysis – P. Budrys, Marija – I. Dapkūnaitė.

Pirmasis K. Hamsuno „Bado“ leidimas lietuviškai, Kaunas, 1936.

blokadą Lietuvai išvakarėse... Įdomu priminti tai, jog ir inscenizavo, ir režisavo kūrinį ne patyręs meistras, o IV kurso Maskvos teatrinio instituto (GITIS) studentas, žymaus rusų režisieriaus Andrejaus Gončiarovo mokinys Cezaris Graužinis, talentingas lietuvis, vėliau Lietuvos Muzikos ir teatro akademijoje su Dalia Tamulevičiūte išleides tvirtai parengtų aktorių kursą, statęs spektaklius Norvegijoje, Lietuvoje, Švedijoje, vadovavęs vienam iš privačių Suomijos – Helsinkio teatrų, o šiuo metu išleidžias jau trečią spektaklį Graikijoje, Atėnuose. Taigi jo ryšys su Skandinavija ir Hamsunu nebuvo atsitiktinis. Jis – klajoklis, vienišius, ir gyvenimo būdu panašus į žymųjį norvegą...

Niekam ne paslaptis, jog Ibseno kūriniai lietuvių scenoje pasirodo nuo pat mėgėjų teatro laikų, juos skaičiuojame dešimtėmis. Visi žymiausi režisieriai nuo Juozo Vaičkaus iki Jono Vaitkaus yra statę jo veikalus, visi žymiausi aktoriai juose vaidino. Vis dažniau afišose matome Augusto Strindbergo pavardę. Tik Hamsuno pavardės mūsų teatro istorijų varduose nerastite. Kodėl?

Prieš kokį dvidešimt metų atsivertusi Maskvoje išleista teatrinė enciklopedija, savo nuostabai perskaičiau, jog Knutas Hamsunas netapo ir savo norvegų nacionalinio teatro autoriumi. Puikių romanų autorius, dramaturgijoje nesiekia nei geležinės Ibseno logikos ir gyvenimo pažinimo viršukalnių, nei Čechovo tariamo paprastumo ir ypatingo jautrumo gyvenimo pokyčiams (tai atsispindi jo dramų žanrinių ribų susiliejime), nors minėtų dramaturgų problematika kartais atrodo artimai hamsuniškajai. Kažką panašaus yra pasakęs ir Jurgis Baltrušaitis, puikiai išmanęs ir vertęs skandinavų literatūrą (beje, ir „Badą“, tačiau vertęs ne į lietuvių, o į rusų kalbą).

Taigi suprantama, kad pasirenkama ne pjese, o visuomet aktualus ir jaudinantis romanas. Kai pasirodė Graužinio spektaklis, mes jau buvome matę nuostabią norvegų Heningo Karlsenio „Bado“ ekranizaciją su talentinguoju aktoriumi Peru Oskarsonu. Bet scena – ne kino juosta; man regis, scenoje daug sunkiau perteikti daugiasluoksnį universalų romano pasaulį. Scena reikalauja kondensato. Patirties. Ir štai dar vienas paradoksas: jaunam, vos pirmus savarankiškus žingsnius žengiančiam režisieriui pavyko. Padėti čia galėjo tik tikėjimas, meilė, viltis. Ir nuostabi menininko nuojauta pasirenkant aktorius bei kitus bendraautorius. Ba-

daujančiojo vaidmeniui Graužinis pakvietė Povilą Budrį, o Marijos (ir kitų moters įsikūnijimų) – Ingeborgą Dapkūnaitę, Jono Vaitkaus išaugintus aktorius, mokėjusius valingai kurti vaidmenį, nesigailint nei savo psichikos, nei kūno. Jautrūs partneriai, plastiški, tarsi nugalėję žemės traukos dėsnį, šie aktoriai vertė jais patikėti.

Prisiminti spektaklį padėjo dvi recenzijos, du autentiški liudijimai – kino kritiko Sauliaus Macaičio ir mano pačios.

Cezaris Graužinis pats sukūrė inscenizaciją ir visą romaną sutalpino į palyginti neilgą vienaveiksmių reginį, o tai reiškia, kad turėjo aiškia būsimo spektaklio viziją: pirmiesiems beveik bežodžio, bet muzikalaus spektaklio akordams nuskambėjus, dėmesys jau neatslūgo iki jo pabaigos. Spektaklio leitmotyvu tapo Badaujančiojo troškimas ir pasitangos bet kokiomis aplinkybėmis išsaugoti žmogiškąjį orumą. Ne tik išsilaikyti, bet ir padėti kitam, ir garbingai priimti siūlomą pagalbą. Nuo Budrio negalėjai atitraukti akių. Jis tarsi vaikščiojo aukštai ištemptu lynu tarp žaidimo ir haliucinacijos, tik retykiais nusileisdamas į realią žemę (tai duetai su Marija, novelė apie Ilajali, kurią Budrys subtiliai pasakoja). Tokiomis akimirkomis, atrodo, ir mus iš po kaukės pažvelgdavo aktorius, personažas ir žmogus. Jis visą laiką gyveno, veikė, lyg kurtų vaidmenį vaidmenyje, pajungdamas klounados elementus, triukus, šokį. Jis žaidė (*homo ludens!*), nes žaidimas jam yra būdas išlikti žmogumi, neprarasti vilties ir blaivaus požiūrio į save ir į aplinką. Ypatingu jautrumu ir moterišku žavesiu alsavo Dapkūnaitės Marija ir Ilajali. O epizoduose vaidinę aktoriai – Dalius Mertinas ir Antanas Šurna – irgi buvo suvokę režisieriaus sumanymo esmę.

Jo spektaklyje atsispindėjo ir lietuviškojo teatro gebėjimas kurti emocionalių, sodrų, metaforišką reginį su visuomet specialiai spektakliui parašyta muzika (kompozitorius Faustas Latėnas). Spektaklyje vaidina ir daiktai, objektai – laivastiebis, žeberklas, pačiuožas (antai Badaujantysis, pasak Macaičio, „bučiuoja – ne, net ne krūtinę, kaip romane, o šaltą jos pačiuožų geležį, šią metaforą priimi kaip ypač skaudžią ir skvarbią elementarios žmogiškos laimės, kurios jau niekada nebus, troškulio išraišką“). Viena svarbiausių šio spektaklio buvimo sąlygų – metaforiška Nadeždos Gultajevos scenografija. Metalinis stulpas scenos viduryje žymėjo savotišką herojaus gyvenimo epicentrą: aplink jį formuojasi nujaučiamos miesto gatvės ir daboklės, bedalių prieglaudos ir uosto įvaizdžiai. Šviesomis pavyko sukurti ypatingą atmosferą ir tarsi drėgmės pritvinkusį šiaurietiško pajūrio orą, sušvelninantį daiktų kontūrus, išgaujant erdvės gilumą ir neapibrėžtumą išpūdį. Tamsioje pakibęs iliuminuotas laivastiebis asocijavosi ir su degančiu kryžiumi, ir su Kalėdų eglaitė, ir su nežinomu žvaigždynu. Kai stiebas nuleidžiamas horizontaliai, jis pavirsta dar vienu prieglaudos stalu, ant kurio bedaliai muša bado maršą, o ritmiška „čečiotka“ perteikia sutrikusį Badaujančiojo širdies ritmą. Galop tas stalas pavirsta siūbuojančiu laivo trapu finale. Juo Badaujantysis pakyla į savo gyvenimo kelionę.

Savo recenziją Macaitis užbaigia žodžiais: „Žiaurus jaunimiečių spektaklis, pribarstytas tokių laimės vilties trupinių. Jis visas tarsi banguoja tarp realybės ir karštinės, ir čia, man regis, slypi pagrindinė „Bado“ sąsąuka su mūsų dienomis.“ Šie Macaičio žodžiai, regis, vakar parašyti...

Spektaklis su didžiausiu pasisekimu buvo rodomas Pabaltijo teatrų festivalyje Rygoje. Niekas jokių priekaištų nei režisieriui, nei aktoriams neturėjo, visi spektaklį gyrė. Ilgainiui Povilas Budrys tapo vienu iš paklausiausių Jono Vaitkaus, vėliau – Eimunto Nekrošiaus ir kitų režisierių teatro aktorių, Ingeborga Dapkūnaitė išėjo į dar platesnius vandenius, daug ir sėkmingai filmavosi Vakarų ir rusų kine. Taigi „Badas“ – vienintelis Knuto Hamsuno kūrinys mūsų scenoje, bet kartais geriau vienas labai geras nei keli vidutiniški. □

Nuo LDK iki Laisvės alėjos

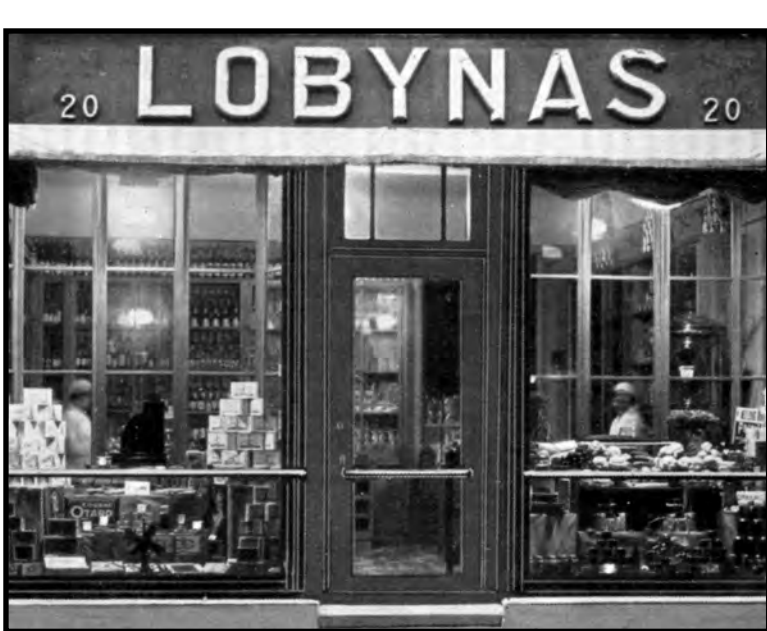
RAIMUNDAS MARIUS LAPAS

Žinodamas nepavydėtiną leidybinę padėtį Lietuvoje, džiaugiuosi ir stebiuosi, kiek vis dar puikių ir vertingų knygų pasirodo rinkoje. Pagarba leidėjams bei knygų autoriams, kurie šiais pilkais ekonominiais laikais sugeba kurti stebuklus, populiarindami spausdintą lietuvišką žodį. Juk jeigu grožinei literatūrai gresia mažesnis pavojus masiškai prarasti pirkėją, tai prabangūs meno albumai ar istoriniai veikalai jau nebeįkandami daugeliui tų, kurie dar prieš dešimtmetį jų sąskaita netaupydavo. Labai gaila, kad tokios knygos vis rečiau pasiekia išeiviją, o ir mažai žinome apie pačią jų leidybą. Šių leidinių tiražai būna gana kuklūs, dažnai neviršija poros ar trejeto šimtų egzempliorių. Nėra centrinio tokių leidinių platinimo Amerikoje, o apie užsakymus internetu – ar tai paprasta ir saugu – negalėčiau kompetentingai kalbėti. Bent mano pažįstami bibliofilai Amerikoje tokiomis paslaugomis nesinaudoja.

Šiandien mano akiratyje – du išskirtiniai fotoalbumai, kurie, manau, savo turiniu ir meniniu lygiu sudomins ir „Draugo“ dienraščio kultūrinio priedo skaitytojus. Šių knygų autorius – Algimantas Miškinis.

Jis gimė 1929 m. birželio 25 d. Kaune – taigi neseniai atšventė garbingą 80-mečio jubiliejų. Miškinis – žinomas architektas, urbanistikos isto-

rikas, kolekcininkas. 1954 m. jis baigė Kauno politechnikos institutą, 1994 m. tapo habilituotu humanitarinių mokslų daktaru, 1996 m. – Lietuvos mokslų akademijos nariu korespondentu. 1950–1966 m. Miškinis dirbo Žemės ūkio statybos ir projektavimo institute (1956–1960 m. projektų vyr. inžinieriumi, 1960–1962 m. skyriaus vyr. architektu, nuo 1962 m. – instituto vyr. architektu). 1966–2000 m. – darbas Lietuvos statybos ir architektūros mokslo tyrimų institute (nuo 1991 m. Kauno technologijos universiteto Architektūros ir statybos institutas): iš pradžių dirbo skyriaus vyr. inžinieriumi, nuo 1968 m. – vyr. mokslo darbuotoju, 1973–2000 m. – Urbanistikos skyriaus vadovu. 1959–1960 m. Lietuvos žemės ūkio akademijos, 1962–1968 m. – Kauno politechnikos instituto, 1996–2000 m. Vytauto Didžiojo universiteto, Kauno technologijos universiteto, Vilniaus dailės akademijos Kauno instituto ir Vilniaus Gedimino technikos universiteto dėstytojas, nuo 1996–ųjų – profesorius.

Onos Urbanavičiūtės-Piežienės gastronomijos parduotuvės „Lobynas“ fasadas Laisvės al. 20.

riškas, kolekcininkas. 1954 m. jis baigė Kauno politechnikos institutą, 1994 m. tapo habilituotu humanitarinių mokslų daktaru, 1996 m. – Lietuvos mokslų akademijos nariu korespondentu. 1950–1966 m. Miškinis dirbo Žemės ūkio statybos ir projektavimo institute (1956–1960 m. projektų vyr. inžinieriumi, 1960–1962 m. skyriaus vyr. architektu, nuo 1962 m. – instituto vyr. architektu). 1966–2000 m. – darbas Lietuvos statybos ir architektūros mokslo tyrimų institute (nuo 1991 m. Kauno technologijos universiteto Architektūros ir statybos institutas): iš pradžių dirbo skyriaus vyr. inžinieriumi, nuo 1968 m. – vyr. mokslo darbuotoju, 1973–2000 m. – Urbanistikos skyriaus vadovu. 1959–1960 m. Lietuvos žemės ūkio akademijos, 1962–1968 m. – Kauno politechnikos instituto, 1996–2000 m. Vytauto Didžiojo universiteto, Kauno technologijos universiteto, Vilniaus dailės akademijos Kauno instituto ir Vilniaus Gedimino technikos universiteto dėstytojas, nuo 1996–ųjų – profesorius.

Miškinis – aktyvus visuomenininkas. 1987 m. jis tapo Lietuvos kultūros fondo Kauno tarybos pirmininku. 1999–2007 m. ėjo Kultūros paveldo departamento Urbanistikos ir architektūros tarybos pirmininko pareigas. Jis taip pat itin produktyvus autorius, parašęs net 28 monografijas ir

Nuo seniausių laikų

Lietuvos nacionalinis muziejus yra didžiausia šalyje Lietuvos istorinio kultūros paveldo saugykla. Tai seniausias muziejus Lietuvoje. Jo ištakos – 1855 m. įkurtas Senienų muziejus. Ši mokslinė įstaiga turi senas leidybos tradicijas. Pirmasis rinkinių katalogas, išleistas 1858 metais, dabar jau yra bibliografinė retenybė. Didžioji ir pati svarbiausia nūdienos muziejaus leidybinio darbo dalis – tai mokslinės ir informacinės medžiagos apie kaupiamus rinkinius publikavimas, parodų rengimas, mokslinės tyrimo medžiagos spausdinimas. Lietuvos nacionalinis muziejus – nuolatinis knygų mugių dalyvis, laimėjęs daugelį prizų bei apdovanojimų Vilniuje, Rygoje – gražiausia metų knyga, gražiausia Baltijos regiono knyga, paskatinamoji premija ir t. t. Šiomet išleistame Lietuvos nacionalinio muziejaus serijos 21 tome – „Lietuvos istorija atvirukuose ir fotografijose. Nuo seniausių laikų iki XX a. vidurio. Algimanto Miškinio kolekcija“.

Knyga pavadinta katalogu, ir joje yra 1,207 mažosios ikonografijos vienetai: atvirukai, fotoatvirukai, originalios nuotraukos. Anot veikalo sudarytojo Algimanto Miškinio, beveik visa vaizdinė medžiaga išspausdinta ar pagaminta iki XX a. vidurio, yra tik keletas vėlesnių metų išeivijoje leistų atvirukų. Katalogui atrinkta apie ketvirtadalis Miškinio kolekcijoje turimos atitinkamo pobūdžio medžiagos. Ji pateikta chronologine temine seka.

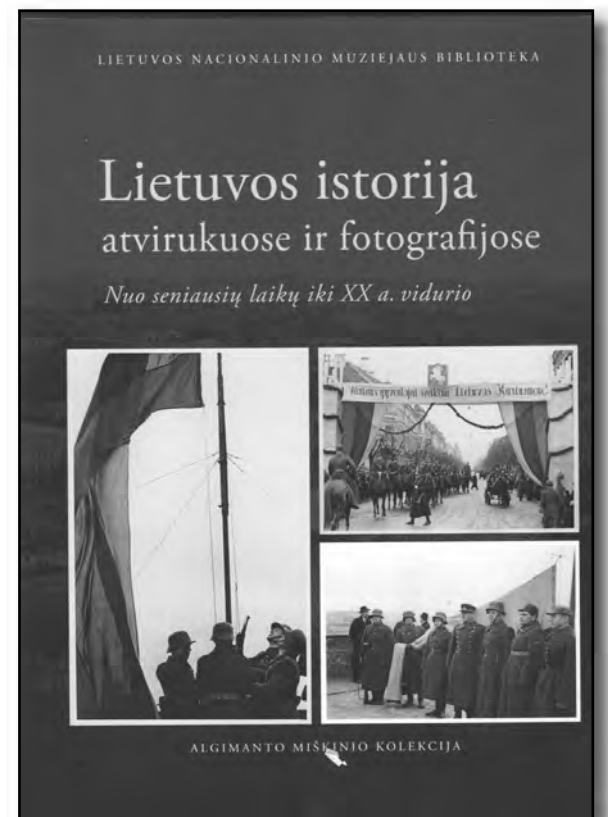
Seniausioji katalogo dalis, apimanti laikotarpį iki XIX a. pabaigos, sudaryta iš dailininkų kūrinių reprodukcijų. Rengiant šį katalogą, siekta pristatyti reikšmingiausius Lietuvos istorijos įvykius, tų įvykių dalyvius ir kai kuriuos vietinius ar ikonografijoje rečiau pateikiamus faktus. Atrenkant medžiagą ir esant tam tikrai galimybei pasirinkti, pirmenybė buvo

teikta mažiau žinomiems ar retesniems siužetams. Kataloge įdėta nemažai Lietuvos istorijai reikšmingų asmenybių portretų, neapsiribojant vienu to paties žmogaus atvaizdu: parodyta jų įvairovė (kartais tas pats atvaizdas skirtingos laidos atvirukuose), nes tai turi filokartinę vertę.

Visa vaizdinė medžiaga suskirstyta į tris dalis ir atitinka šiuos svarbius mūsų istorijos tarpsnius: 1. nuo seniausių laikų iki XVIII a. pabaigos (LDK

Stilingos Kauno poniutės paskutines Paryžiaus naujienas rasdavo „Fru-Fru“ mados salone Laisvės al. 41.

A. Miškinio knygos „Lietuvos istorija atvirukuose ir fotografijose“ viršelis.

ir Lenkijos valstybės žlugimo); 2. nuo XVIII a. pabaigos iki 1918 m. (nepriklausomybės atkūrimo); 3. nuo 1918 m. iki XX a. vidurio. Visi kataloge rodomi įvykiai ir jų veikėjai sugrupuoti į 44 atskiras sąlygines temas: pirmoje dalyje yra devynios temos, kurias iliustruoja 222 atvirukai ir nuotraukos, antroje – 16 temų ir 326 ikonografiniai vienetai, trečioje – 21 tema ir 659 vienetai.

Man, kaip kolekcininkui, šis katalogas (kaip ir ankstesni Lietuvos nacionalinio muziejaus leidiniai) labai patinka. Puiki spauda. Gerai parinktos iliustracijos – iš jų nemažai ir spalvotų. Kruopšti klasifikacija. Tačiau dėl savo akademinės dvasios šis veikalas, ko gero, sulauks atgarsio tik siaurame filokartistų (t. y. atvirukų rinkėjų) ratelyje. Gaila, kad leidėjas nepasinaudojo galimybe Lietuvos tūkstantmečio proga išleisti tokio turinio, tačiau kiek supaprastinto istorinių įvykių iliustracijų albumo jaunimui. Didesnio formato nuotraukos gal labiau pritrauktų jaunesniųjų, o ir vyresniųjų dėmesį (dabar gi dažnai viename katalogo puslapyje sutalpinta iki aštuonių iliustracijų). O gal toks albumas yra numatytas muziejaus leidybiniuose planuose?

Knyga stora, net 276 puslapiai. Yra ir santrauka anglų kalba. Knygos pardavimo kaina (bent jau pagal vakarietiškus standartus) tikrai nebrangi – 50 litų. Šį veikalą galima įsigyti muziejaus kasose (Naujajame arsenale, Arsenalo g. 1; Senajame arsenale, Arsenalo g. 3, Signatarų namuose, Pilies g. 26) Vilniuje. Ar užsienyje gyvenantys gali teisiogiai internetu užsisakyti šį puikų katalogą – nežinau, tačiau bandykite kreiptis į leidėją elektroniniu paštu: biblioteka@lnm.lt Manau, ne vienas istorijos mylėtojas pradžiugtų radęs tokią dovaną po eglės Kalėdų rytą!

Kaunas yra Kaunas!

Antra knyga, kurią bibliofilams ir praeities mylėtojams padovanojo produktyvusis Algimantas Miškinis yra „Kaunas. Laisvės alėja“. Tai mielas 191 puslapio fotoalbumas, kurį išleido Vilniuje įsikūrusi leidykla „Savastis“. Esu įsitikinęs, kad tai pirmas atvejis Lietuvos leidyboje, kai knyga skiriama vienos gatvės istorijai. Tiesa, 1998 m. „Charibdės“ leidykla išleido kruopščiai parengtą Vilniaus tyrinėtojo Antano Rimvydo Čaplinsko albumą „Vilniaus gatvių istorija: Sv. Jono, Dominikonų, Trakų gatvės“. Albumas sulaukė tokio didelio susidomėjimo, kad šiek tiek pataisyta bei papildyta knyga buvo pakartotinai išleista 2008 m. Bet joje – kelių, ne vienos gatvės istorija...

Algimanto Miškinio dėka skaitytojas turi išskirtinę progą susipažinti su laikinosios sostinės pagrindine arterija – Laisvės alėja. Senieji alėjos

Nuo LDK iki Laisvės alėjos

Atkelta iš 7 psl.

vaizdai – iš autoriaus lituanistinės ikonografijos rinkinio, pateikiami atskirai laikotarpiui iki 1919 m. ir nuo 1919 iki 1940 m. Vėlesnieji laikotarpiai – nuo 1940 m. iki 1990 m. ir po 1990 m. – aprašyti tekste, bet neilustruojami. O gaila, nes alėjos nuotraukos iš tarybinio laikotarpio, manau, būtų įdomus ir svarus ikonografinis įnašas į netyrinėtą istorijos puslapį. Juolab kad vargu ar greitai pasirodys kitas panašaus pobūdžio leidinys. Dėl tos pačios priežasties šiek tiek apmaudu, kad Miškinis apsiribojo tik savo rinkinio lobynais – kokie turtingi jie bebūtų. Knygos autorius galėjo pasitelkti ir tarpukario bulvarinę spaudą – tokią kaip iliustruotas savaitinis žurnalas „Naujas žodis“, kuriame buvo gausu pikantiškų nuotraukų – parduotuvų vitrinų ar restoranų interjerų. Tiesa, Laisvės alėjoje įskūrusių įstaigų ar prekybų (kosmetikos laboratorijos „Alma“, gastronomijos parduotuvės „Lobynas“, kooperacijos sąjungos „Spaudos fondas“, J. Karvelio ir J. Rinkevičiaus knygyno, A. Ambramickio konfekciono namų, L. Vidučinskio braižybos ir meno reikmenų parduotuvės, kino te-

Kosmetikos laboratorijos „Alma“ interjeras Laisvės al. 72.

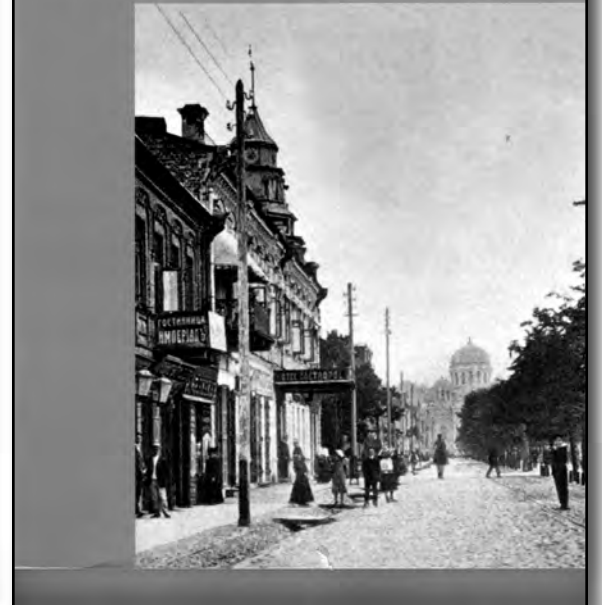
atro „Metropolitan“, manufaktūros ir šilko namų „Fru–Fru“ ir t. t.) nuotraukų apščiai yra H. Serafino redaguotame 474 puslapių „Vytauto Didžiojo mirties 500 metų sukaktuvėms paminėti albume“, išleistame Kaune 1933-aisiais. Tik šis leidinys mažai kam žinomas ir prieinamas.

Knygoje „Kaunas. Laisvės alėja“ vaizdai išdėstomi nuosekliai, tarsi alėja būtų einama iš vakarų nuo senamiesčio į rytus iki Vytauto kalno. Laisvės alėja Kauno planuose pirmą kartą buvo pažymėta vos prieš 165 metus. Anot knygos autoriaus, rašant apie Laisvės alėjos sudarymą, negalima atsiriboti ir nuo jos priešistorės, kurią įtakojo ne vien tiesioginės Naujamiesčio, tad ir alėjos atsiradimo priežastys. Ypač svarbus veiksnys buvo Kaunui plėsti skirtos teritorijos padėtis bei pobūdis. Nuo tuometinio miesto (dabar senamiesčio), Žaliakalnio šlaitų, Nemuno bei kitų vietovės komponentų tarpusavio sąveikos suvokimo, rengiant naujosios dalies projektinį planą, priklausė alėjos pradinės charakteristikos (parametrai, sklypų išdėstymas, užstatymo ritmas bei pobūdis), o tam tikru mastu – ir vėlesnė jų kaita.

Palyginus su Miškinio leidiniu „Lietuvos istorija atvirukuose ir fotografijose“, to paties autoriaus knyga „Kaunas. Laisvės alėja“ eiliniam skaitytojui, ko gero, bus artimesnė. „Kaunas. Laisvės alėja“ albume nuotraukos lengviau kvėpuoja ir gražiau prabilsta. Bevertindamas šios knygos puslapius, skaitytojas gali labai lengvai sugrįžti į tarsi nebyliojo kino filme atgijusią tuometinę laikinąją sostinę, daugelio vadintą „mažuoju Paryžiumi“. Būtent ši gatvė kadaise alsavo prancūziškuoju „art deco“ – 1926–1940 metais jo įtaka tiek architektūrai bei menui, tiek ir žmonių gyvenimo stiliui buvo labai ryški. Vartai albumą ir taip norėtum užsukti į garsiąją Makso Konrado kavinę išgerti juodos kavos ir pasi-klausyti anų metų aktualijų bei skandaliukų, kuriuos aptarinėdavo šios įstaigos

Algimantas MIŠKINIS

KAUNAS LAISVĖS ALĖJA

A. Miškinio knygos „Kaunas. Laisvės alėja“ viršelis.

nuolatiniai lankytojai – Keliuotis, Vaičiūnas, Kirša, Herbačiauskas, Kalpokienė, Raila, Babickaitė, Vaičkus... Į užsienį išvažiuavę jų draugai siųsdavo laiškus, užrašydami ant voko „Kaunas, Konrado kavinė“. Kiekvienas laikinosios sostinės laiškanėšys žinodavo, kur ieškoti adresato...

Ačiu Jums, mielas Algimantai, kad savo albume parodėte šią bohemos meką, taip pat ir daug kitų nuostabių Laisvės alėjos kampelių. Didelė padėka priklauso ir leidyklai „Savastis“ bei jos vadovui Juozui Bardauskui, kuris nepabūgo šio projekto įgyvendinimo iššūkių. „Savastis“ – bene vienintelė Lietuvos leidykla, savo veiklą koncentruojanti į Lietuvos kultūrą, kultūros paveldą. Nuo įsisteigimo pradžios „Savastis“ jau išleido apie 80 leidinių. Sakyčiau – gera pradžia. Tikėkimės, kad ateityje jų bus dar daugiau. Norintys plačiau susipažinti su leidyklos darbu gali apsilankyti jų internetinėje svetainėje www.savastis.kpc.lt. □

Romo Kezio albumas

Atkelta iš 2 psl.

Kezys, kaip VLIK'o atstovas, ir jo knyga atnaujina daug kam užmirštą epizodą. *Post scriptum*: 2002 metų sausio 5-ąją, po 32 metų, sūnus Algimantas, dabar Albert Victor White, nužudė 77 m. tėvą Praną.

Penktas skyrius apie tuos pačius metus galėtų būti ankstesnio skyriaus tęsinys, nes 1970 metais lapkričio 24 dieną prie Martha's Vineyard kranto Simas Kudirka šoko iš „Sovietskaja Litva“ laivo į amerikiečių laivą. Tas faktas gal ir nebūtų sukėlęs tiek daug triukšmo, bet kai bails Amerikos kapitonas bėglį gražino ir žiūrėjo, kaip sovietai muša vargšą jūreivį, visos lietuvių kolonijos sukilo. Šis įvykis ir vėl leido Romui plačiai pasireikšti, ypač per „Laisvės Žiburio“ programą, per JAV spaudą ir per VLIK'ą. Daivos Kezienės ir Gražinos Paeglės dėka buvo atrasti ir perduoti dokumentai, kurie įrodė Kudirkos motinos gimtavietę. Kaip Brazinskų, taip ir Simo Kudirkos bylos atveju, Romas sutelkė nemažai originalios medžiagos. Tai bus vertingi dokumentai, rašant Amerikos lietuvių išeivijos istoriją. Amerikiečiai nepamiršo to įvykio ir prieš keletą metų „Martha's Vineyard Magazine“ (Not for Summer, 2006) išspausdino ilgą Ton Dunlop įvykių aprašymą beveik pagal valandas – pagal Algio Rukšėno medžiagą ir Romo Šležo nuotraukas.

Šeštasis skyrius – 1972 metų Niujorko „Kultūros Židinio“ epizodas, pradėtas labai iškilmingai t. Leonardo Andriekaus ir užbaigtas labai liūdnei t. Placido Bariaus 2001 metais. Tai buvo Niujorko lietuvių bendruomenės širdis. Visų gyvenimas sukosi aplink „Židinį“, visi laukdavo savaitgalio, kad galėtų kartu pasidžiaugti. Visi didžiavosi, kad turi tokį centrą, kur anūka rasdavo laiko pažaisti su močiutėmis, jaunimas gaudavo progą sutikti savo antrąją pusę, muzikantai grodavo, dailininkai piešdavo, poetai skaitydavo savo eiles. Ko daugiau norėti. Romo laišškai ir straipsniai į „The New York Times“ ir „Draugą“ nerasdavo atgarsio tarp pranciškonų, kurie tvirtino, kad čia jų nuosavybė ir jie darys ką norės. Kaip „New York Times“ pastebėjo, tai išspausdinta ir Romo knygoje, pranciškonai gal ir laimėjo per teismus, bet tikrai prarado visus draugus. Ir šiandien pranciškonas yra nemelntas žodis Niujorko lietuviams. O „Židinys“ buvo vieta, kur rado prieglobstį visi: skautai, ateitininkai, sportininkai, literatūra ir menas, dailės galerija, spauda su Pauliumi Jurkumi priešaky – viskas sukosi aplink tą centrą, kurį pranciškonai dėl ekonominių sumetimų sugriovė amžinai.

Septintas ir kažkodėl paskutinis epizodas irgi labai nelaimingas – dar viena lietuvių padaryta skriauda. Atrodo, kad esame aršiausi savo pačių priešai. Čia turiu omeny Litą ir Kasą, abu sukurtus ir sugriautus Vytauto Vėbeliūno. Jo nusikaltimas išeivijai yra nedovanotinas. Nėra žmogaus,

kuris vienaip ar kitaip nebūtų nukentėjęs nuo Vėbeliūno klastos. Jis ne tik nusikalto kiekvienam žmogui, kuris juo patikėjo, bet piktnaudžiavo lietuviu vardu, įgyvendindamas savo kriminalines užmačias. Kiek Čikagos senučių manęs maldavo, kad padaryčiau ką nors, kad jų patikėti Vėbeliūnui pinigai, skirti senatvei aprūpinti, nežūtų amžinai. Deja, ne mano valioje tas buvo. Aš pats praradau vestuvių dovaną – Lito akcijas, mums surinktas ir dovanotas Niujorko draugų. Litas prasidėjo 1966 m., o Kasa – 1978-aisiais su R. Keziu kaip pirmininku iki jos pabaigos 1987 m. Verta paskaityti R. Kezio atsisveikinimo su Kasa tekstą.

Istorikams gali būti įdomūs ir naudingi tie įvykiai, kurie turėjo nepaprastą svarbą ir gerai, kad Romas juos naujai iškėlė ir priminė, nes kiekvienas iš jų buvo svarbus ne tik Niujorkui, bet ir visai išeivijai. Gal pranciškonų epizodas buvo daugiau vietinis reikalas, bet paskui, kai pamatėme, kas darosi su lietuviškomis parapijomis visoje Amerikoje, jų pradėtas naikinimo darbas virto modeliu kitoms vyskupijoms, greit galėsime tik prisiminti, kokias šaunias parapijas, koncertų sales, sporto rungtynes, dainų šventes turėjome tuose lietuviškuose kampeliuose.

Tokios mintys kilo, peržiūrėjus R. Kezio knygą. Ji apima 40-ties išeivijos metų laikotarpį, jį būtinai reikia išsaugoti ir palikti kitoms kartoms. Tokie dokumentai, Romo Kezio surinkti ir išspausdinti, suteikia knygai vertę. Buvo Niujorke ir kitų svarbių organizacijų, kurių nemini Romas, nes turbūt pats neturėjo nieko bendro su jomis, pavyzdžiui, NY dailininkų sąjunga, Santara-Šviesa bei kitos. □